

Hogyan lehet Istent meglátni?

(Egyházi beszéd.)

Alapige: Máté 5 r. 8 v. »Boldogok, a kiknek szívök tiszta, mert ők az Istent meglátják.«

A felolvasott szent igék k. ai, nagy Mesterünk, a Jézus egyik legszebb beszédéből valók; ama beszédéből, melyet egy alkalommal az egybegyült sokaságnak egy hegyről tartott. Innen neve is: hegyi beszéd.

Ha semmi egyéb nem maradt volna is meg tanításaiból, mint eme beszéd, akkor is a legelőkelőbb helyet foglalná el a vallásalapítók sorában, akkor is a legnagyobb erkölcstanítók közé tartoznék. Sem előtte, sem utána senki ily nagyszerű művet nem hozott létre, melyben az általános emberiséget érdeklő oly magasztos eszmék, oly fenséges gondolatok volnának lerakva. Próféta munkássága, egész életének célja: Isten országának e földön való megalapítása, az erre vonatkozó törvények és szabályok, mind ebben vannak összefoglalva. Egy kincses bánya ez, melyben a legtisztább arany van felhalmozva; egy kert, melyben az erkölcsi elvek legpompásabb virágai nyílnak; egy templom, melybe a ki bemegy, a legfelségesebb érzés hevíti keblét, felülemelkedik a sár és por határain egy új világba, hol a szellem lakik a maga eredeti fönségében: a lélek birodalmába. Tüköre ez Jézus isteni szellemének, fenkölt gondolkozásmódjának, egyenes, őszinte lelkületének Különösen a boldogokról szóló tan az, mely fénypontját teszi az egész beszédnek, mely messze tül-szárnyalja az eddigi, hasonló irányú tanításokat és a melynek összege ez: nem azok a boldogok, kik magokat igazaknak, tökéleteseknek hiszik, hanem azok, kik igyekeznek, hogy azokká lehessenek. Mai szt. leczkénk a beszédnek éppen e részéből van véve, ennek egyik igen szép, felette tanulságos tétele: *Boldogok, a kiknek szívök tiszta, mert ők az Istent meglátják.* Ebből kifolyólag, úgy vélem, lelkünknek csak épülésére, szívünknek csak nemesítésére szolgál, ha e

szent órában elmélkedésem tárgyává teszem: Boldogok, kiknek szívök tiszta, mert ők az Istent meglátják, s ehézképest igyekszem megfejtani: hogy mit tesz az Istent meglátni; minő feltételhez van ez kötve; s miben áll az a boldogság, mely ezzel egybe van kapcsolva.

Fejtegetésemben legyen kísérőm már ismert, buzgó figyelmetek.

I.

Az embernek adott érzékek közül ai egyike a legnagyobb-szerűbb- és legtökéletesebbeknek: a látás. Mily megmérhetetlen becsü adománya Istennek a szem! Nincs szám, melyben értékét kifejezhetni! Az, a mi alkalmassá teszi az embert e szép, művészileg elrendezett világ szemlélésére, a mi által a térben levő tárgyakról, a megtörtént és a történő dolgokról közvetlen szemlélés útján ismeretet szerezhetünk, a miben, mint tiszta tükörben szemléelhetjük ugy a saját magunk, mint a mások lelkületét, a miből kiolvashatunk az elragadó örömtől a kétségbeesett bánatig minden érzeményt, a mi előre kibeszéli gondolatunkat: oh, van-e ennél kitünőbb, dicsőbb, felségesebb ismeretérzéke az embernek?! Bizonyára nincs Kitünőségét a használatnál szeretjük is igénybe venni azáltal hogy igyekszünk mindenről, még pedig közvetlen tapasztalat útján ismeretet szerezni, s tételül állítjuk fel: „akkor hiszem, ha látom.“ S igen helyesen, mert meglehetünk győződve, sokkal jobb az embernek mindent megnézni, mint vakságra kárhoztatnia magát. Ellenvetésül mégis annyit megjegyezhetünk, hogy a használatnál igen nagy szabadságot ne engedjünk magunknak és a hova e kitünő, de azért testi érzék el nem ér, ott ne kereskedjünk, mert a legtöbb esetben nemcsak hogy tévutra lépünk, de a nagy fénytől megvakul szemünk. A költő szerint is: „A látnivágyó napba nem tekint.“ S aztán éppen magát a láthatatlant akarni meglátni, nem annyira merész, mint lehetetlen dolog. Itt mindjárt a világosság kedvéért, kijelenthetem, hogy a láthatatlan alatt szerető Atyánkat, magát Istent értem.

A vallástörténelem egész hosszú sorát számlálja az egyéneknek, sőt még nemzetet is mutat olyat, kik az Istent nemcsak hogy testi szemmel akarták meglátni, de tappintás alá eső formában maguk elé is állították. Még a keresztény vallás felvétele után is akadtak emberek, kik Istent csak ily irányban hitték láthatónak s hitőket igyekeztek másokra is ráerőszakolni. Pedig ai Jézus nem ezt tanította, ő megmondotta, hogy az Isten lélek s ebből kifolyólag testi szemmel láthatatlan. *„Az Isten lélek és a kik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják.“*

E helyen önként támad lelkünkben a kérdés: tehát voltaképpen mit tesz az Istent meglátni? Első tekintetre a válasz nehéznek látszik, annál is inkább nehéznek, mert, mint mindig, úgy ma is minden egyének külön fogalma van Istenről, külön nézete az ő megismerhetése módjáról, ma még az összes emberiség hitében egyetemes Istenről szó sem lehet, sőt fájdalom sokan vannak, kik kételkednek, hogy vajjon az egész külvilág s véle Isten nemcsak látszat, képzelődés-e? Mai korunkban, a felvilágosult 19-ik százév miveltnek nevezett társadalmában különösen nagy számmal akadnak olyanok, kik még Isten létezését is kétségbe vonják. Mondom ily nagy nézeteltérések, ilyen körülmények között határozott feleletet adni nehéz. Ámde mi, kik a szabadvizsgálódás hivei vagyunk, kik az Isten mélységes és teljesen soha ki nem fürkészhető titkait a józan ész értelme szerint vizsgáljuk, kik az Istent nem mint a világ felett uralkodó kényurt, hanem mint a világegyetemben benne lévő munkás szellemet tanuljuk és tanítjuk ismerni: minden habozás nélkül egyenes feleletet adhatunk. Mi azt mondjuk: az Istent meglátni annyit tesz, mint felfedezni a legtökéletesebb lelket, kinek lénye a tiszta szeretet, a kinek önmagában van létele; felfedezni azt a lelket, ki független *mindenektől és a kitől függnék mindenek*, azt a lelket, ki a miénkkel rokon, kinek a mi lelkünk egy parányi szikrája; megismerni azt az egyetemes örök szellemet, kinek kezdete és vége nincs, ki atyai kezével átölelve tartja ezt a nagy mindenséget. Meglátni, magunk elé varázsolni egy testnélküli lényt, kinek jelenlétét csak a szív érzi, kit csak a lélek lát.

Igen az Isten csak lelki szemmel látható. Valamint a gyémántnak gyémánt a próbaköve: úgy az Isteni lelket is csak az emberi lélek útján ismerhetni meg. Felszállni gondolatban, levetkőzve énünk-ből mindent, a mi anyagi, a mi, e világhoz köt, a lélekbe hatolni mélyen, oda, „honnán a vágy, a sejtelmek jönnek,“ hol az érzések ezerféle neme lakik; felszállni a láthatatlanság honába, hol a testi szemmel való nézésnek tárgya nincs, hol csak a lélek lát, hol érthetetlen, titkos nyelven csak a lélek beszél. Ez az egyedüli helyes mód, Isten lényével és méltóságával megegyező fe fogás. Ily értelemben látták Istent a szent írás kegyes férfiai, a próféták. Ily értelemben hallotta Ábrahám Isten szózatát, midőn egyetlen fiát, Izsákot akarta az Urnak feláldozni, ily értelemben beszélt Mózes a Sínai hegyen Istennel, ily értelemben látta őt a Hóreb hegyi égő csipkebokorban, ily értelemben jelent meg Isten színről-szinre Jézusnak. Ne ringassuk hát mi is magunkat abban a gondolatban, hogy Istent testi szemünkkel

megláthatjuk, ne ragaszkodjunk a betűhöz, s a szentkönyv eme tételéből kiindulva: „*Teremté Isten az embert a maga képére és hasonlóságára*“ ne alkossunk magunknak téves fogalmat, hogy őt olyanformának, testtel bírónak képzeljük, mint mi magunk vagyunk. Ő lélek, neki *nincs testi formája, vagy ahhoz hasonlósága*, a legtökéletesebb lélek, kiben a nekünk osztályrészül jutott lelki javak megszámlálhatatlan mennyiségben vannak meg. Ám mondjanak aztán mások akármit rólunk, hogy a mi nézetünk érthetetlen, emberi felfogás határain túlterjed, tuleszményi, mi maradjunk meg mellette és nemcsak, hanem terjeszszük is azt, mert ez az igaz. Ám imádja más Istent, mint olyat, ki a világ felett kénye kedve szerint uralkodik, mi imádjuk őt, mint az emberiséget, gyermekeit szerető édes Atyát; ám boruljon le más egy személyválogató hatalom előtt, ki az emberek egy részét örök kárhozatra teremtette, mi boruljunk le az örök igazság lelke előtt, ki mindenkinek egyenlő mértékkel mér javaiból; ám áldozzon más a felekezetek határai közt levő Istennek, mi áldozunk az egyetemes, legtökéletesebb léleknek, ki áthat és megelevenít mindeneket, a ki él mindenekben és a kiben élnek mindenek: *mert ez a mi Istenünk . . .*

II.

Mindenféle vizsgálódásnál az állítások rendszeren feltételekhez vannak kötve. Így jelen vizsgálódásunknál is, hogy az előadott mód szerint Istent megláthassuk, egy igen nevezetes feltétel nyomul előtérbe. Valamint a testi látásnál mindenek előtt jó szemre van szükség, szintugy a lelki nézésnél is. Ha valakinek nincs ép, jó szeme, fényes délben sem tud tiszta képet formálni valamely tárgyról, bármilyen közléről nézi is, hasonlóan, ha nincs tiszta szive lelke, nem tud helyes és teljes ismeretet alkotni vizsgálódása tárgyáról, bármilyen fényesen is legyen az kivilágítva. Miként a nyugvó, nyílt, tiszta szem észrevételei, a valónak megfelelők: úgy a lelki látásnál az őszinte, vallásos, nemes szív lát jobban. Romlott lelki szemmel nem lehet Istent megátzni, oda tiszta szív, ép, egészséges lélek kívánthatik. Legkézzelfoghatóbb példa erre Izrael népe. E nép ugyanis Jézus megjelenése előtt vak sötétségben tévelygett: a legkegyetlenebb módon bánt el ellenségeivel, irgalmat, kegyelmet nem ismert az idegenekkel szemben, véres emberáldozatot vitt szivtelen bálványainak oltáraitra, semmi fogalma nem volt a test nélküli Istenről. És miért? Azért, mert nem volt szivnemessége, vagy ha volt is, azt hamis vezetők rossz irányba fejlesztették. De eljött az idő teljes-

ségében a szeretet apostola, prédikált nekik, oktatta őket, a gyóm kiirtásához fogott és szavára milliók kezdettek eszmélni, a lélek megtisztulván, láttak új eget és új földet, az övéiktől elütő, de felségesebb, imádásra méltóbb Istent. Összerombolták a bálványokat s kezdték ezt lélekben és igazságban imádni.

Ez történt ai ezelőtt csaknem két ezer évvel és most két ezer év múltán is vajjon előbb állunk-e ebben a tekintetben? Bizony valljuk be, nem. Sőt talán ma még rosszabb állapotban vagyunk. hiszen akkor nem volt oly magasfokú műveltség, mint ma, nem uralkodott gőz szárazon és vizen egyaránt, a gondolatot nem vitte villany egy perc alatt a föld egyik sarkától a másikig, akkor még nem élt Shakespeare, Dante, Milton, Goethe, Channing és a többiek, nem voltak vallásterjesztő társulatok alakulva és mégis minden nap kivétel nélkül mindenki ha bálvány istenekhez is, de imádkozott, míg ma akárhány ember van, ki hosszú időn keresztül nem nyitja be Isten hajlékának ajtaját. Bizony szomorú kép ez ai! Igy elhanyagolni a lelkieket, a maradandó kincset a mulandóért! Aztán mily lélek, milyen szív lakozhatik az ilyen kebelben! Ah, de hagyjuk, fájdalom fog el annak elgondolásán. Napjainkban is és még talán hosszú időnkig szükség lesz inteni az embereket szívök tisztaságára, az erények, erkölcsös cselekedetek gyakorlására, hacsak nem akarunk mint háládatlan gyermekek Atyánktól elszakadni. Hiszen szívtisztaság, lélek nemesség nélkül nem tudunk odaemelkedni soha, hogy Istenben valódi értelem szerint higgyünk, hogy határozott maradandó hitet alkossunk róla; szívtisztaság, léleknemesség nélkül, talán Isten-tagadokká fajulnánk. A lélek igaz vallásosságával azonban, mely megtisztítja a kebelt a nemtelen földi vágyak töviseitől s helyébe az erkölcsösség fehér liliomait ülteti, fölemelkedünk Isten zsámolyához, őt meglátjuk, véle beszélünk az imádkozás édes nyelvén, mivel az ima az emberi léleknek Istennel való társalgása . . . Szívnemesség nyit utat a léleknek, hogy felszálljon a magasság honába, a világosság hazájába, hol az árny nélküli fény tölt be mindent, ott meg tiszta ablakként szolgál, melyen keresztül Istent szemléljük. Szívnemességgel, ha igaz vallásos érzés uralja lelkeinket, minden körülmények között mindig csak olyant teszünk, mi miatt nem kell pironkodnunk. Az erények lesznek barátaink, a jó cselekedetek gyermekeink, Jézus lesz testvérünk, Isten lesz Atyánk. Az igaz vallásosság adja a látást a léleknek, ez szüli a hitet, mely szárnyat ad, hogy átrepüljük a végtelent. És itt újra példához folyamodhatnék, fölhoznám a hívő sereg előkelőbbjeit s megkérdézhetném: vajjon erény nélküli lélekkel

bírók voltak-e azok, kiknek a keresztény felfogáshoz hiven, felvilágosult hitők volt Istenről, ámde nem teszem, hiszen az igazságot nem is szükség mutogatni, saját gondolatvilágában megismerheti mindenki. Az igaz ugyan, hogy az erény sohasem volt keresett virág s éppen ezért e helyen egyre, a legnagyobbra, a ki minden jóban példányképünk, Jézusra hivatkozom. Ő benne akkora mértékben volt meg az erkölcsi jóság, a szív tisztaságának kincsei, hogy az Atya így nyilatkozott róla: „*Ez az én szerelmes fiam, kiből megvigasztalódtam.*“ Őt válaszszuk hát vezérül, az ő vezetése alatt bizton haladhatunk, szívünk ártatlanságát, eredeti tisztaságát nemesen őrizve napról-napra közelebb jutunk Istenhez, a tökéletes lelket meglátjuk, hiszen ő, maga mondja: *csak a tiszta szívűek látják meg Istent*, és így e tudat által csak ők lesznek boldogok, de itt beszédem harmadik részének határához jutottam.

III.

„*Boldogok, a kiknek szívök tiszta, mert ők az Istent meglátják*“ így szól szent leczkénk. Tehát mint tiszta szívvel bírók Istent meglátván, boldogok leszünk. Boldogok olyan mértékben, melylyel föl nem ér a világnak minden kincse, gazdagsága. Ez a boldogság ugyanis nem világi fény és csillogás hiu káprázata, hanem a léleknek csendes, megelégedett állapota, nyugodt, zavartalan életműködése. Ez a boldogság biztos tudata Isten létezésének és gondoskodásának, őszinte érzete jóságának és szeretetének, ez a boldogság kibeszélhetetlen. Ez a boldogság olyan, melyet a lélek csak akkor érez, midőn legtökéletesebb alakját látja, midőn a szeretet az örök Szeretettel egybeolvad, emberi természetünk jobbrésze egyetlen legszentebb hasonmásával szemtől-szembe áll, ez a boldogság kibeszélhetetlen. Ez a boldogság ama megnyugtató gondolatból származik: ne csüggedj ember, mert életed jó avagy bal szerencséjében van egy biztos segítő, gyámolító, ki, ha el is hagynak az emberek s hideg szívvel nézik is szenvedésidet, nem hagy el, hanem veled marad mindig s fölemeli vigasztaló és bátorító szavát: „*Ne félj, mert én veled vagyok és meg ne rettenj, mert én vagyok a te Istened!*“ — oh ez a boldogság kibeszélhetetlen.

A borús napok sötét óraiban, midőn úgy tűnik fel előttünk, mintha egész világ ellenünk esküdött volna, az önmagunkkal való meghasonlás kínos perceiben: egy gondolat, egy érzés a végtelen Jósághoz, biztos tudata annak, hogy ő velünk van, megkönnyíti egész valónkat, lelkünk zajgó hullámai elsimulnak, a hánykodó tenger helyén a béke olajága virul, a szeretet virága illatozik.

A szenvedések sujtoló csapásai között, midőn utolsó reményszálunk is elszakadt, s már-már a kétségbeesés örvénye elnyeléssel fenyeget: mily jól esik elgondolnunk, hogy van egy biztos támasz, kít megfoghatunk, van egy vezetőnk, ki kézen fogva, szeretetét lehelő szavak kíséretében visszavezet az életutra, ezután úgy lehet rózsák között haladó fényes ösvényre.

Vagy ha életünk mosolygó rózsató is, nem fölemelő, megnyugtató-e lelkünkre nézve az a tudat, hogy midőn a világos nappal után, a setét éjszaka ránkborultával, álmra hajtjuk fejünket: van egy szerető lény, ki a sötét homályban is vigyáz reánk, van egy láthatatlan szellem, ki őrangyalként védő szárnyaival örködik álmaink felett, kinek fedezete alatt új reggelre viradunk.

Mily mámorító öiöm, mily boldogító érzés heviti szívünket, midőn Isten szeretetét látjuk tündökölni a felkelő napban, a mint egy tavaszi reggelen arany sugaraitól megittasulnak a bércek, himes szönyveg terül a völgyek csillogó harmatban fürdő virágaira, új élet kél mindenfelé.

Künn a munkás élet zajában pedig, a hol annyi a csábítás, gyönyör, a kísértő hívogatásai közben, mikor hizelgő szavakkal ezer élvezetet kínál, bátor lélekkel, mint Idvezítőnk kimondani távozz tőlem, s így szívünket hatalma alól feloldva, Istennel lenni: oh, hol van ennél felemelőbb érzemény?!

„A szívben tiszta érzelemmel
Az égre föltekintened,
Érezve ott megtartó Istened,
— Van-e nagyobb üdv, mond meg ember!”

Mond meg te bölcselő, ki minden létezőnek erejét, minden okozatnak okát kutatod: nem abban fogod-e egykor lelni boldogságod, hogy verejtékes munkádnak eredménye lett? Nem az a megnyugvás lesz-e egykor lelkednek öröme, boldogsága, hogy életed nem volt hiábavaló, elveszett fáradság? Mondjátok meg, ti valóban örvendezők, nem abban az elgondolásban van-e örömeitek, hogy mint erkölcsös, erényes embereket mindenki tisztel, s mint tiszta szívűek Istent megláttátok, ő benne éltek? És mondjátok meg, ti szomorúságban élők, ha jön idő, midőn boldogok lesztek: nem a lélek nyugalalmában fog-e az állani, hogy egész életedeken át tisztában élvén, Istennel voltatok? . . .

Ha életed utolsó óráján minden elhervad és elhal: kezd el hagyni eszmélés, gondolkozás, törekvés, de Isten érzése még kebledben van: lelked nyugalalmában boldogságot ad!

Felmutattam előttetek keresztények, mit tesz az Istent meglátni, minő feltételhez van ez kötve és miben áll az a boldogság, mely ezzel egybe van kapcsolva. Nincsen egyéb hátra tehát, minthogy kérjétek titeket a Jézus nevében, ne felejtsetek a mondottakat. Ha vallásos kebel, szivnemesség lesz örök birtokotok, felfedezitek, meglátjátok a legtökéletesebb Leiket. Hozzá közeledve, véle naponként társalogva, lelketek megnyugszik, boldogok lesztek mindörökké. Amen.

SIMONFI MÁRTON.

Szivemhez.

Szivem, szivem! nó ne dobogj
Oly lázasan, hevesen! . . .
Inkább lassan, csakhogy tovább,
Mert az élet sok dolgot ad —
S valamennyit elvégezni
Félek, időm nem leszen . . .

Lám mi eddig egyetérténk
Szinte hetven év alatt;
A mire te vágyakodtál,
Lelkesítél, buzdítottál:
Életemben az volt ejső,
A legszentebb feladat.

Már mint gyermek erdön mezőn
Jaj de mennyit szaladtam,
Szedtem epret, gyöngyvirágot
S mert az volt a kívánságod:
A legszebbjét hazavittem
És anyámnak od' adtam.

Szép volt a lány, jó volt a bor,
Nosza dalra serkentél . . .
S én azonnal dalra keltem,
Lányról, borról énekeltem,
Sőt — ime lásd — ősz fővel is
Ajkamon az ének él . . .